21/10/2022

«AP»: Χειρόγραφα αποκαλύπτουν ότι επί Οθωμανικής κυριαρχίας το Άγιο Όρος ήταν η συνέχεια του Βυζαντίου

/ Αγιορείτικα

Εντυπωσιακή αεροφωτογραφία της Μονής Παντοκράτορος στο Αγιον Ορος. (AP Photo/Thanassis Stavrakis)

ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ. Η καμπάνα της εκκλησίας ηχεί, το στακάτο χτύπημα της σφύρας στη σανίδα καλεί τους μοναχούς στην απογευματινή προσευχή, βαθιές φωνές υψώνονται σε κοινή ψαλμωδία. Και ψηλά, στον μεγάλο πύργο της Μονής Παντοκράτορος, η μεταλλική πόρτα της βιβλιοθήκης ανοίγει.

Με τη γλαφυρή αυτή περιγραφή ξεκινά το δημοσίευμα του αμερικανικού

πρακτορείου ειδήσεων «Associated Press» (το οποίο συνοδεύεται από πλούσιο φωτογραφικό υλικό), για σπάνια χειρόγραφα της Οθωμανικής εποχής στην μονή αυτή του **Αγίου Ορου**ς, τα οποία μελετούν ερευνητές οι οποίοι καταλήγουν σε μια διαφορετική ιστορική προσέγγιση της περιόδου από εκείνη που είναι ευρέως διαδεδομένη στην **Ελλάδα**.

Εκεί, βαθιά μέσα στο μεσαιωνικό οχυρωμένο μοναστήρι της μοναστικής ορθόδοξης χριστιανικής κοινότητας του **Αγίου Όρους**, οι ερευνητές αξιοποιούν για πρώτη φορά έναν σχεδόν άγνωστο θησαυρό – χιλιάδες χειρόγραφα της οθωμανικής εποχής, ανάμεσά τους μεταξύ των παλαιότερων του είδους τους στον Κόσμο, συνεχίζει το «ΑΡ».

Ο π. Θεόφιλος με τον Νίχοφ-Παναγιωτίδη και τον Αναστάσιο Νικολόπουλο (δεξιά) μελετούν οθωμανικά χειρόγραφα στη Μονή Παντοκράτορος στο Αγιο Ορος. (AP Photo/Thanassis Stavrakis)

Οι βιβλιοθήκες της αυτοδιοικούμενης κοινότητας, που ιδρύθηκε πριν από περισσότερα από 1.000 χρόνια στη χερσόνησο του **Αθω** στη βόρεια **Ελλάδα**, αποτελούν αποθήκη σπάνιων έργων αιώνων σε διάφορες γλώσσες, συμπεριλαμβανομένων των ελληνικών, των ρωσικών και των ρουμανικών.

Πολλά από αυτά έχουν μελετηθεί εκτενώς, αλλά όχι τα οθωμανικά τουρκικά έγγραφα, προϊόντα μιας κατοχικής γραφειοκρατίας που κυβέρνησε τη βόρεια Ελλάδα από τα τέλη του 14ου αιώνα – πολύ πριν η βυζαντινή πρωτεύουσα, η **Κωνσταντινούπολη,** πέσει στους Οθωμανούς το 1453 – μέχρι τις αρχές του 20ού

αιώνα, όταν η περιοχή έγινε και πάλι ελληνική.

Ο βυζαντινολόγος **Γιάννης Νίχοφ-Παναγιωτίδης** (Jannis Niehoff-Panagiotidis) λέει ότι είναι αδύνατο να κατανοήσουμε την Οικονομία και την κοινωνία του Αγίου Όρους υπό την οθωμανική κυριαρχία χωρίς να συμβουλευτούμε αυτά τα έγγραφα, τα οποία ρύθμιζαν τις σχέσεις των μοναχών με τις κοσμικές αρχές.

Οθωμανικό χειρόγραφο στη Μονή Παντοκράτορος στο Αγιο Ορος. (AP Photo/Thanassis Stavrakis)

Ο Νίχοφ-Παναγιωτίδης, καθηγητής στο Ελεύθερο Πανεπιστήμιο του Βερολίνου, δήλωσε ότι το παλαιότερο από τα περίπου 25.000 οθωμανικά έργα που βρέθηκαν στις μοναστηριακές βιβλιοθήκες χρονολογείται στο 1374 ή στο 1371. Αυτό είναι παλαιότερο από οποιοδήποτε άλλο στον Κόσμο, είπε, προσθέτοντας ότι στην Κωνσταντινούπολη, τα παλαιότερα αρχεία ανάγονται μόνο στα τέλη του 15ου αιώνα.

«Τα πρώτα έγγραφα που ρίχνουν φως (στην πρώτη περίοδο της οθωμανικής ιστορίας) σώζονται εδώ, στο Άγιο Όρος», είπε, καθισμένος σε ένα τραπέζι γεμάτο έγγραφα και βιβλία. Άλλα, τα πιο σπάνια, φυλάσσονται σε μεγάλα ξύλινα συρτάρια.

Αυτά περιλαμβάνουν εξαιρετικά περίτεχνα σουλτανικά φιρμάνια – ή διατάγματα – πράξεις ιδιοκτησίας και δικαστικές αποφάσεις. *«Η συντριπτική πλειονότητα είναι νομικά έγγραφα»*, δήλωσε ο **Αναστάσιος Νικόπουλος,** νομικός και επιστημονικός συνεργάτης του Ελεύθερου Πανεπιστημίου του Βερολίνου, ο οποίος συνεργάζεται με τον **Νίχοφ-Παναγιωτίδη** στο έργο τους τελευταίους μήνες.

Οθωμανικό χειρόγραφο στη Μονή Παντοκράτορος στο Αγιο Ορος. (AP Photo/Thanassis Stavrakis)

Και τα χειρόγραφα αφηγούνται μια ιστορία που έρχεται σε αντίθεση με την παραδοσιακή αντίληψη στην **Ελλάδα** για τις οθωμανικές λεηλασίες στις νεοκατακτημένες περιοχές, μέσω της δήμευσης της πλούσιας ακίνητης περιουσίας των αγιορείτικων μοναστηριών. Αντίθετα, οι νέοι ηγεμόνες πήραν την κοινότητα υπό την προστασία τους, διατήρησαν την αυτονομία της και την προστάτευσαν από εξωτερικές παρεμβάσεις.

«Τα φιρμάνια των σουλτάνων που είδαμε και οι δικαστικές αποφάσεις του οθωμανικού κράτους δείχνουν ότι η μικρή δημοκρατία των μοναχών ήταν σε θέση να κερδίσει τον σεβασμό όλων των κατακτητικών δυνάμεων», δηλώνει ο κ. **Νικόπουλος.** «Και αυτό γιατί το Άγιο Όρος θεωρούνταν κοιτίδα ειρήνης και πολιτισμού... όπου λαοί και πολιτισμοί συνυπήρχαν ειρηνικά».

Ο **Νικόπουλος** πρόσθεσε ακόμα ότι μια από τις πρώτες ενέργειες του **Μουράτ Β', του Οθωμανού ηγεμόνα** που κατέκτησε τη Θεσσαλονίκη – την πλησιέστερη πόλη στο Αγιο Ορος – ήταν η σύνταξη νομικού εγγράφου το 1430 για την

προστασία της κοινότητας.

«Αυτό λέει πολλά. Ο ίδιος ο Οθωμανός σουλτάνος φρόντισε να διατηρηθεί και να διαφυλαχθεί το διοικητικό σύστημα του Αγίου Όρους», είπε.

Ακόμη και πριν από αυτό, πρόσθεσε ο **Νίχοφ-Παναγιωτίδης,** ένας σουλτάνος εξέδωσε εντολή που όριζε αυστηρή τιμωρία για τους εισβολείς, αφότου μια ομάδα επιδρομέων στρατιωτών προέβη σε μικρές κλοπές σε ένα από τα μοναστήρια.

«Είναι περίεργο που οι σουλτάνοι διατήρησαν ημιανεξάρτητο το Άγιο Όρος, το τελευταίο απομεινάρι του Βυζαντίου, και δεν το άγγιξαν», σημείωσε. *«Δεν κράτησαν καν στρατεύματα εδώ. Το πολύ-πολύ να είχαν έναν τοπικό αντιπρόσωπο, ο οποίος πιθανότατα έμενε στο διοικητικό κέντρο της κοινότητας, τις Καρυές και έπινε τσάι».*

Μια άλλη απροσδόκητη αποκάλυψη, είπε ο **Νίχοφ-Παναγιωτίδης,** ήταν ότι κατά τους δύο πρώτους περίπου αιώνες της οθωμανικής κυριαρχίας δεν έγινε καμία προσπάθεια να επιβληθεί ο ισλαμικός νόμος στο **Αγιο Ορος** ή σε κοντινά μέρη της βόρειας Ελλάδας. *«Το Άγιο Όρος ήταν κάτι σαν συνέχεια του Βυζαντίου»*, είπε.

Η κοινότητα απέκτησε για πρώτη φορά αυτοδιοίκηση με διάταγμα του βυζαντινού αυτοκράτορα **Βασιλείου Β',** το 883 μ.Χ.. Καθ' όλη τη διάρκεια της ιστορίας της, απαγορευόταν η είσοδος στις γυναίκες, μια απαγόρευση που εξακολουθεί να ισχύει μέχρι και σήμερα. Ο κανόνας αυτός ονομάζεται «άβατον» και οι ερευνητές πιστεύουν ότι αφορά κάθε μορφή εξωτερικής διοικητικής ή κοσμικής παρέμβασης που θα μπορούσε να επηρεάσει το **Αγιο Ορος**.

Ο **πατέρας Θεόφιλος,** ένας μοναχός της **Μονής Παντοκράτορος** που βοηθά στην έρευνα, δήλωσε ότι τα έγγραφα δείχνουν την εκτεταμένη επιρροή του Αγίου Ορους.

«Η μελέτη τους φωτίζει επίσης παραδείγματα για το πώς οι άνθρωποι μπορούν να ζουν μεταξύ τους, με αρχές που είναι κοινές για όλη την ανθρωπότητα, με τους σπόρους των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τον σεβασμό τους, τη δημοκρατία και τις αρχές της κοινωνικής συνύπαρξης», δήλωσε στο *«Associated Press»*.

Το ερευνητικό έργο, όπως αναφέρει ο Εθνικός Κήρυκας αναμένεται να συνεχιστεί για αρκετούς μήνες, ακόμη και για χρόνια.

«Τι θα μπορούσε να προκύψει μακροπρόθεσμα, θα είμαι σε θέση να πω όταν θα έχουμε καταλογογραφήσει και ψηφιοποιήσει όλα τα έγγραφα», δήλωσε ο *Νίχοφ-Παναγιωτίδης. «Αυτή τη στιγμή, κανείς δεν ξέρει τι κρύβεται εδώ. Ίσως, ακόμη και παλαιότερα έγγραφα».*

Photo via Εθνικός Κήρυκας